

קבוצת הזירה האזורית

הצצה לתהליך ולסוגיות מרכזיות בשיח

קבוצת הזירה האזורית התכנסה כקבוצה הטרוגנית מבחינה זהותית, המאוחדת סביב הרצון לעסוק בהסדרה אזורית, במטרה לגבש תוצר שעשוי להועיל לקידום המציאות האזורית, כמו גם המקומית. ייחודה של הקבוצה אינו במומחיות מקצועית-מחקרית, אלא במפגש בין עמדות, חוויות חיים והשקפות עולם שונות, וביכולת לקיים שיח ישראלי פנימי קשוב סביב סוגיה רגישה זו. השונות בין המשתתפים אפשרה לזהות היכן עשויות להיווצר הסכמות, למפות מחלוקות ורגישויות וכן מה יכול לסייע כדי להתמודד עמן.

המסמך הקצר שלהלן אינו סיכום של התהליך, ואינו התוצר הסופי של הקבוצה. מטרתו בשלב זה, לאפשר הצצה מרוכזת לשיח שהתפתח לאורך שלושה מפגשי שיח ושני מפגשים להקניית ידע, ולסמן את הסוגיות, השאלות, המתחים והתובנות הראשוניות שעלו, לקראת המשך העבודה על התוצר הסופי.

מה הקשר בין הסכסוך המקומי להסדרה אזורית?

- אחד המאפיינים המרכזיים של השיח בקבוצה היה התנועה החוזרת בין האזורי למקומי: דיונים על הסדרה אזורית שהתפתחו לכדי שאלות הליבה של הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ובחזרה אל השאלה מה הסדרה אזורית עשויה להוסיף לשאלות אלה, ומה אינה יכולה להחליף.
- האם שני התהליכים תלויים זה בזה? האם האחד הוא תנאי לשני? האם האחד הוא כלי לקידום השני?
- סוגיות ליבה של הסכסוך המקומי, כגון מקומות קדושים, הכרה, חינוך, רוב יהודי ולגיטימציה, שבו ועלו דרך השאלה מה יכולים גורמים אזוריים לתרום להן.

מה היא הסדרה אזורית, על שני מרכיביה?

- מה הוא האזור? על איזה מרחב גיאוגרפי מדובר, ומי המדינות הנכללות בו?
- מי הם השחקנים הרלוונטיים באזור, מעבר למדינות - קהילות, מיעוטים, מנהיגים דתיים ואזרחיים?
- מה היא הסדרה? האם מדובר בשיתוף פעולה פרגמטי להגשמת אינטרסים, או גם בתהליך עומק של הכרה וטיוב יחסים בין קבוצות?
- האם יש לבנות את התהליך בהדרגה, או להציב יעד שאפתני?

מה היחס בין ישראל למרחב בהסדרה אזורית?

- הדיון נע בין תפיסה של ישראל כנטע זר או כשחקן ייחודי - בין אם בגלל מאפיינים שקשורים ביהדותה של ישראל ובין אם בגלל מאפיינים שקשורים בערכים ומוסדות דמוקרטיים או ליברליים - לבין תפיסה של ישראל כחלק אורגני מהמרחב, שבה הקשרים התרבותיים למרחב, ההיסטוריה, ואף עצם החיים כאן הופכים את ישראל לחלק אינטגרלי מהאזור.
- על אף דגשים שונים אלה, התגבשה הסכמה רחבה של ישראל יש ייחוד, אך נותרו מחלוקות לגבי תוכנו ואופיו של ייחוד זה - האם מדובר בתרומה ייחודית, באחריות או בשונות, ומה מערכת היחסים בין אופיה של ישראל לבין מאפייניה המיוחדים של חברות אחרות באזור

מה תפקידה של הדת ושל זהויות אחרות?

- התגבשה הסכמה רחבה כי התעלמות מן הדת תהיה טעות. גם מי שאינו רואה בסכסוך סכסוך דתי, וגם מי שלא סבר כך בעבר, רואה כיום בדת שפה ושדה פעולה חיוניים.
- הדת נתפסת גם כמשאב אפשרי ללגיטימציה, למתינות, ולשינוי תודעתי, אך גם כמקור לסכנה ולקיצוניות, ובכל מקרה כמאפיין מרכזי של האזור.
- שיח דתי עשוי לאפשר פיתוח זהויות משותפות ("אברהמיות") אך גם חלוקות היררכיות בין קבוצות זהות.

מניעים ותנאים

- הסדרה אזורית הוצגה כרצויה מתוך מניעים שנעו בין ביטחון אישי ולאומי, דרך אינטרסים כלכליים ומדיניים, תיקון יחסים והפחתת תפיסת האחר כאיום, ועד לאפשרות לקדם פתרון לסוגיות מקומיות.
- התנאים להתקדמות כללו בטחון אישי ולאומי, הכרה הדדית ברמות שונות (למשל, הבחנה בין הכרה בעוול להכרה בסבל, ועוד), ושינויים חינוכיים ותודעתיים באזור ביחס לישראל.
- האמון הופיע אצל חלק מהמשתתפים כתנאי מקדים, אצל אחרים כתוצאה אפשרית של צעדים הדרגתיים, ובהקשרים מסוימים כגורם שהסדרה פורמלית המבוססת על אינטרסים עשויה לייתר את הצורך בו.